

Kursrapport

Rättshistoria höstterminen 2024

Allmänt

Kursen gavs blandad. Vissa moment gavs av pedagogiska eller ekonomiska skäl förinspelade eller i Zoom.

Kursvärderingen genomfördes i Athena mellan den 9 och den 23 oktober 2024 och besvarades av 50 studenter, d v s 21 procent av förstagsregistrerade kursdeltagare.

På den inledande frågan om studenten överlag har varit nöjd med kursen, var resultatet relativt normalt. Detsamma gällde frågorna om ämnesinnehåll samt undervisningens och examinationens ändamålsenlighet. Resultaten redovisas i sammanställningen. De kvantitativa frågornas utformning gör det dock svårt att identifiera skälen till studenternas bedömning av kursens kvalitet. Fritextsvaren är mer upplysande och kommer att kommenteras i det följande.

Omdömen om enskilda lärare beaktas, men kommer inte att analyseras i denna rapport eller redovisas i sammanställningen.

Allmänna synpunkter om kursen

Lärlarlaget ges generellt mycket goda vitsord.

Uppläggnings av kursens Athena-sida får viss kritik. Den tar främst sikte på valet att organisera kursinformation och -material med hjälp av Athenas planeringsmeny. Skälet bakom detta val är att planeringen – i motsats till ett mapps-system – ger en bild av kursens tematik och hur de olika aspekterna hänger samman. Den efterföljande kursen, Förvaltningsrätt med förvaltningsprocess, har av samma skäl ett liknande upplägg. Kritik riktades också mot att seminariematerialet har samlats i ett särskilt kompendium, istället för att underlagen läggs i planeringen för varje seminarium. Valet att lägga allt material på ett ställ motiveras främst av arbetsekonomiska skäl.

Överlag anses ämnet i sig vara intressant och frågeställningarna engagerande. Andra framhåller kursens pedagogiska upplägg – främst inspelade föreläsningar, diagnostiska test och de resurser som förbereder inför tentamen. Samtidigt riktas en del kritik mot utformningen av lärsekvenserna och det metakognitiva momentet.

Referensgruppen framhöll att det skulle vara värdefullt att som student få en översikt över momentet Rättsvetenskapens och den juridiska metodlärans historia redan i början av kursen. Kurslaget har redan tidigare varit inne på att konstruera en interaktiv tidslinje över detta moment, då de olika skolorna, och deras inbördes förhållanden, inledningsvis kan vara svåra att överblicka. Redan till nästa kursomgång kommer en översikt över detta moment att läggas in i introduktionsföreläsningen.

Särskilt om momentet Romersk rätt

Några respondenter menade att seminarieriet i romersk rätt inte motsvarade svårighetsgraden i PM-uppgifterna. Andra kursdeltagare fann PM-uppgiften alltför omfattande och tidskrävande, trots sänkt ordgräns.

Till vårterminen 2025 införs en ny lärobok i romerskrättslig textexeges. I motsats till Kasers bok – som i huvudsak är ett referensverk – tar denna bok sikte på tekniken bakom textexeges i romersk rätt samt ger en stegvis introduktion till ämnet. Den nya litteraturen kommer att medföra förändringar i såväl undervisnings- som examinationsupplägget i detta kursmoment.

Särskilt om metakognitionens betydelse i kursen

Studenterna riktar en del kritik mot detta inslag i kursen. Samtidigt visar en stor andel av respondenterna en förståelse för vikten av metakognitiva färdigheter för framgångsrika studier. Av juristprogrammets förväntade studieresultat framgår också att metakognition är en av de förmågor som en jurist skall ha förvärvat under sina studier. För tillfället sker detta dock bara uttryckligen i kurserna Rättshistoria och Examensarbete. Kritiken gäller istället undervisningen i metakognitiv analys.

Ett flertal studenter efterfrågar tydligare instruktioner eller en mall för metakognitiva analyser. Här finns det anledning att påpeka att en metakognitiv analys är en teknik för att identifiera och utföra komplexa uppgifter som inte kan läras ut, utan som måste övas och som inte kan reduceras till en mekanisk tillämpning av givna instruktioner. Det finns för närvarande tre obligatoriska övningar i metakognitiv analys i kursen: En inlämningsuppgift med återkoppling från seminarieledaren, tre inlämningsuppgifter inför seminariet *Metakognitiv analys* som kommenteras i lärsekvensen samt slutligen övningen under själva seminariet *Metakognitiv analys*. Dessutom återfinns en frivillig lärsekvens i metakognitiv analys i planeringen *Inför tentamen*. Denna frivilliga uppgift har ett facit i form av ett så kallat gott studentsvar.

Från och med höstterminen 2025 kommer den metakognitiva uppgiften att ersättas av metakognitiva kommentar på tentamens båda essäuppgifter. Det finns flera skäl till denna ändring av examinationsupplägget, men huvudsakligen syftar denna nyordning till att förbättra kvaliteten på essäsvaren i allmänhet.

Webbaserade undervisning samt digitala resurser i Athena

Kursen ges av pedagogiska skäl blandad. Det råder delade meningar om de webbaserade inslagen i undervisningen. Vissa vill absolut ha undervisning i sal, medan andra föredrar pedagogiken och flexibiliteten i webbaserad undervisning. Valet mellan salsundervisning och Zoom görs primärt av pedagogiska skäl, men också ekonomiska förutsättningar driver utvecklingen mot alltfler digitala eller webbaserade inslag. Det enda alternativet skulle vara att kraftigt dra ned på mängden undervisning i kursen, vilket knappast skulle vara till gagn för flertalet studenter.

1. Förinspelade föreläsningar

De förinspelade föreläsningarna förefaller vara mycket populära: Studenterna framhåller särskilt mediets flexibilitet samt möjligheten att lyssna flera gånger vid behov. Enstaka kritiska synpunkter rörande deras tekniska kvalitet respektive omfång förekommer emellertid. Några studenter ansåg också att vissa föreläsare lade sin framställning av ämnet på en alltför avancerad nivå. De frågor som behandlas i kursen har dock inga enkla svar och resonemangen blir av nödvändighet komplexa. Ingen pedagogik kan göra dessa frågor enkla. Notera också att föreläsningarna riktar sig till studenter med olika förkunskaper och också de studenter som är särskilt intresserade av ämnet måste kunna finna intellektuella utmaningar i undervisningen, också om detta leder till att vissa resonemang blir svåra att förstå för en enskild student. De diagnostiska proven ger dock en fingervisning om vad som krävs för att framgångsrikt absolvera detta kursmoment.

I referensgruppen framhölls att föreläsningarnas längd kan utgöra ett problem; ett förslag var att dela upp föreläsningarna i kortare block om 15 – 20 minuter, för att underlätta för åhörarna att behålla koncentrationen. Högskolepedagogisk forskning förefaller bekräfta denna misstanke. Dock krävs det nya resurser för att genomföra en sådan ordning; dessförinnan avser kurslaget att lägga in en uppmaning till de studerande att ta regelbundna pauser.

2. Diagnostiska test efter föreläsningar

De diagnostiska testen – som är frivilliga – förefaller vara uppskattade av studenterna och används i hög utsträckning såväl i samband med föreläsningarna som inför tentamen.

Lärsekvenser såsom förberedelse inför seminarierna

Det råder delade meningar om de obligatoriska lärsekvenser som strukturerar basgruppernas förberedelse inför seminarierna. Ett flertal studenter ansåg att lärsekvensernas utformning hade försvårat uppläggningsen av studierna. Andra studenter fann istället basgruppsarbetet särskilt givande och lärorikt. Det är uppenbart att studenternas inställning till kursen i hög grad styrs av hur väl basgruppsarbetet har fungerat,

En del av missnöjet med lärsekvenserna bottnar i att de förutsätter ett relativt omfattande basgruppsarbete. Detta är dock en av de pedagogiska poängerna bakom lärsekvensernas utformning. Det är nämligen i diskussionen med andra – lärare eller studenter – som studenten kan öva upp de färdigheter som krävs för att uppfylla kursens förväntade studieresultat. De lärarledda timmarna uppgår för närvarande till knappt fem timmar i veckan, vilket inte är tillräckligt för en ändamålsenlig färdighetsträning. Basgruppsarbetet, i kombination med det strukturerade lärande som lärsekvenserna erbjuder, måste således kompensera för få lärarledda undervisningstimmar och stora studentgrupper. Det finns också anledning att

påpeka att juristprogrammets avnämare - arbetsgivarna - framhåller betydelsen av team- eller grupparbete för en framgångsrik karriär.

För att underlätta för studenterna att genomföra förberedelserna på ett pedagogiskt optimalt sätt kommer instruktionerna fortsättningsvis att ange exakt var gränsen går mellan individuell förberedelse och basgruppsarbete. Gränsen mellan de två stadierna i förberedelsearbetet, d.v.s. när första inlämningsuppgift skall genomföras, kommer att markeras särskilt. Det skall också framhållas att seminariematerialet är tillgängligt i kompendieform. Det är således fullt möjligt för varje enskild student att förbereda sig inför arbetet i basgruppen med inlämningsuppgifterna. Det finns anledning att framhålla att antalet steg i lärsekvensen framgår av seminarieinstruktionerna i planeringen.

Basgruppsstorleken – grupperna hade under denna termin normalt 7 – 8 medlemmar – gör det, enligt några studenter, svårt att organisera arbetet och det står klart att vissa studenter känner sig pressade av logistiken. En respondent föreslår att basgruppsarbetet schemaläggs åt studenterna. Kursen Processrätt har goda erfarenheter av en sådan ordning och det finns anledning att överväga att följa detta exempel. Såväl i referensgruppen som i enkäten framhölls att varierande ambitionsnivåer bland medlemmarna i vissa basgrupper har givit upphov till spänningar som stör studierna.

Sedan införandet av lärsekvenser som förbereder inför seminarierna, så har den pedagogiska effekten av – och därmed nivån på – seminariediskussionerna höjts avsevärt. Det saknas således skäl att lämna förberedelserna inför obligatoriska moment till studentens fria val. Bristande förberedelser drabbar nämligen i förlängningen alla studenter.

3. Råd och lärsekvenser inför tentamen

De frivilliga lärsekvenser som kan användas för att förbereda studenten inför salsskrivningen kommenterades särskilt; de ansågs var en av styrkorna i kursupplägget. Tanken bakom kursupplägget är att traditionellt tentamenspluggande inte skall vara nödvändigt; om studenten har läst kurslitteraturen, aktivt deltagit i alla moment samt fortlöpande utnyttjat de digitala resurserna, så skall ”paketet” av lärsekvenser vara tillräcklig förberedelse inför salsskrivningen.

4. Kommunikation i Athena

Enligt kursens kommunikationspolicy skall allmänna frågor rörande kursens ämnesområden ställas i kursens diskussionsforum. En student framhöll det positiva att ha tillgång till ett fråge- och diskussionsforum; medan en annan riktade kritik mot att frågor hade lämnats obesvarade. Det måste dock framhållas att lärare, även om ambitionen är att besvara alla frågor inom rimlig tid, har andra arbetsuppgifter att sköta. Glädjande nog förekom det dock denna gång att studenter besvarade sina kursares frågor dessförinnan.

Mycket tid slösas fortfarande på att vidarebefordra e-postmeddelanden ställda till kursens funktionsadress till rätt adressat. Frågor kan och bör istället ställas direkt i Athenas meddelande- eller chattfunktion. En student beskrev möjligheten att använda chatten för att komma i kontakt med lärare och kursadministration som en av kursens styrkor.

Obligatorier och aktiv närvaro

Ett fåtal studenter riktade kritik mot kursens obligatorier. Dessa studenter önskade ett mer begränsat obligatorium; en student menade dock att även gruppundervisningstillfällena borde ha varit obligatoriska.

Kritik riktades också mot kravet på aktiv närvaro vid seminarierna. En student skrev:

”Eftersom man satt på helspänn och kände att man skulle få hjärtinfarkt vilken sekund som helst blev seminarierna inte särskilt givande och lärde mig inte särskilt mycket. Jag förstår mig verkligen inte på det här att man ska ”tvinga” folk att prata - vissa lär sig bättre att bara sitta och lyssna medan andra lär sig bättre av att diskutera! Så är det bara, precis som allt annat som gör människor olika.”

Alldeles förutom att juridiska institutionen har beslutat att alla obligatorier skall förutsätta aktiv närvaro, så är denna synpunkt oroande. De högre lärandemålen – som avser olika förmågor – förutsätter övning; det inte enbart så att aktiv inläring är mer effektiv, den är absolut nödvändig för att studenten skall kunna uppnå de förväntade studieresultaten. Referensgruppen menade att det avgörande var inte kravet på aktivitet i sig, utan att seminarieledarna är tydliga med vad som gäller inför seminarierna och vilka förväntningar som ställs på deltagarna.

En student prisade användningen av *co-teaching*. En annan menade dock att den inte alltid används som den skall under seminarierna. I stort förefaller denna pedagogik fungera bra; den utgör ett ändamålsenligt mellanting mellan rena studentpresentationer och rena föreläsningar från lärarens sida. Referensgruppen framhöll att en god seminarieledare främst bör agera moderator, men också har uppgiften att säkerställa att de slutsatser som dras är sakligt korrekta. Detta är inte enkel balansgång, men den är nyckeln till den akademiska pedagogiken. Ett tips från referensgruppen till seminarielärarna var att en enkla inledande fråga kan bryta isen och göra det lättare för seminariedeltagarna att träda in i diskussionen.

Flera studenter ansåg att kursens fokus på juridiska ”ödesfrågor” gör kursinnehållet relevant också för nutida förhållanden och att frågorna engagerar studenterna.

Inför den aktuella kursomgången hade seminariet *Katolska kyrkan och dödsstraffet* omarbetats, så att den i högre grad än tidigare tog sikte på studenternas egen aktivitet. Detta skedde dels genom schemaläggning, där seminariets lärarledda pass varvas med basgruppernas självständiga arbete, dels genom att den uppgift som basgrupperna skall lösa är en tidigare tentamensfråga. Det självständiga arbetet förefaller att ha fungerat utmärkt – till och med bättre än det arbete som basgrupperna skall utföra inför seminarierna – vilket talar för att basgruppsarbetet möjligen bör schemaläggas. Också valet att använda en tentamensfråga som utgångspunkt för det självständiga arbetet föll väl ut, trots att seminariet ligger så tidigt i kursen att studenterna egentligen inte kan förväntas kunna besvara en sådan fråga. Det underströks också under seminariet, att frågan egentligen var en aning ”för svår” för detta stadium i de rättshistoriska studierna. Detta upplägg kommer att användas också under nästa kursomgång och sedan utvärderas.

I referensgruppen rådde delade meningar om försöket med halvgruppsseminarium (*Begreppsjurisprudens*) var lyckat eller ej; vissa studenter ansåg att *Fortune Finans-fallet* är alltför komplext för att kunna avhandlas under ett undervisningspass, andra uppskattade att få diskutera den aktuella frågeställningen i en mindre grupp.

Miljörättsstrimman

Undervisningen i miljörättshistoria – en entimmesföreläsning om den romerska grannelagsrättens utveckling till en miljörettslig princip om gränsöverskridande immissioner – förefaller fungera väl och denna tematik examineras också med jämna mellanrum. Förhoppningen är att föreläsningen fortsättningsvis kommer att kunna förlängas med ytterligare ett undervisningspass.

Uppskattad tidsåtgång för studierna i rättshistoria

Studenternas egen uppskattning av den tid som studierna har tagit i anspråk ligger under en normal 40-timmarsvecka och varierar stort. Enstaka studenter anger så låga siffror som 15 – 25 timmar. Slutsatsen är att kursen i vilket fall inte kan anses vara för omfattande, i synnerhet då resultatet av examinationen i kursen var gott.

Examination

Från och med höstterminen 2024 innehåller salsskrivningen endast två, istället för tre, frågor och skrivtiden har minskats från fyra till tre timmar. Trots att denna åtgärd innebär en något längre skrivtid för varje uppgift anser några studenter att tiden är alltför knappt utmätt. En respondent menade istället att tentamen hade ett rimligt omfång och svårighetsgrad. Inför vårterminen 2025 kommer en ordgräns att sättas för de två frågorna, sannolikt 1.500 ord för fråga 1 och 1.800 ord för fråga 2 (metakognitiv uppgift).

Kursvärderingsenkät och referensgruppen

Svarsfrekvensen ligger, som vanligt, runt 20 procent, vilket gör representativiteten i resultaten svårbedömd. Då SU:s modell för kursvärdering anger att den måste utföras efter att kursen har avslutats, d v s direkt efter tentamen, är det svårt att finna vägar att öka svarsfrekvensen. Ofta är dessutom den kritik som framförs i enkäten allmänt hållen och avspeglar sällan de komplexa avvägningar som ligger bakom kursens utformning.

Vårterminen 2023 inrättades en referensgrupp i grundkursen i rättshistoria. Syftet med denna form av kursvärdering var att komplettera kursenkäten, som dels sker i slutet av kursen, dels inte tillåter någon dialog mellan studenterna och lärolaget. Fem studenter deltog i referensgruppsarbete under denna kursomgång och diskussionen var mycket givande för kurslagets arbete med kursutveckling.

På frågan om huruvida kursen borde utvärderas också genom en referensgrupp svarade de stora flertal jakande. Några studenter påpekade dock att gruppen inte nödvändigtvis är representativ för hela studentgruppen. Givet den låga svarsfrekvensen är det dock också osäkert exakt hur representativ kursenkäten verkligen är; vilket som är tanken inte att ersätta kursenkäten med en referensgrupp, utan istället att komplettera den med gruppens synpunkter.

Det förefaller också som om en del studenter har missuppfattat kursvärderingens funktion. Studenternas synpunkter och kritik väger alltid tungt i utvecklingsarbetet, men detta innebär inte att kritik alltid föranleder ändringar i kursens uppläggning, också om den har upprepats under en längre tid. Ytterst ligger det pedagogiska ansvaret hos kurslaget och kursföreståndaren.

Enligt uppdrag

Marie Sandström

(Kursföreståndare)